

Nr 418.

Godkänd av första kammaren den 10 juni 1938.

Godkänd av andra kammaren den 10 juni 1938.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 jämte i ämnet väckta motioner behandlade allmänna principfrågor.

(Statsutskottets utlåtande nr 184.)

Till Konungen.

I propositionen nr 275 har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden den 31 mars 1938 föreslagit riksdagen att dels godkänna ett statsrådsprotokollet såsom bilaga bifogat förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att, om så till följd av en väsentlig försämring av konjunkturläget inom landet eller inom vissa näringsområden prövas erforderligt, fastställa beredskapsstaten eller viss del därav att lända till efterrättelse såsom förskottsstat samt att ställa å förskottsstaten upptagna anslag till vederbörande myndigheters förfogande.

Riksdagen, som i annat sammanhang behandlar Kungl. Maj:ts förslag i vad detsamma avser de särskilda i beredskapsstaten å drift- och kapitalbudget upptagna anslagen, företager här till behandling de principfrågor, som avse investeringsprogrammet och de budgettekniska anordningarna.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag i nämnda frågor har riksdagen till behandling förehått

dels två likalydande motioner (I: 334 och II: 479), i vilka motioner bland annat hemställts,

1) att riksdagen i fråga om de i beredskapsstatförslaget upptagna specificerade arbetena ville efter vederbörlig prövning godkänna arbeten i en förhållandevis vidsträckt omfattning men inom ramen för de sålunda godkända anslagen bemyndiga Kungl. Maj:t att igångsätta arbeten intill en sammanlagd årskostnad för staten av 50 milj. kronor, vilken summa riksdagen efter vederbörande utskotts avvägning må till angivna belopp uppdelas mellan driftsbudgeten och kapitalbudgeten,

2) att riksdagen vid uppställande av föreskrifter för beredskapsstatens ikraftträdande måtte beakta, vad i olika hänseenden anförts beträffande

riksdagsfullmaktens giltighetstid, remissförfarandet, arbetenas lokala och säsongmässiga anpassning samt planmässiga igångsättande m. m.,

3) att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsammaste utredning angående inrättande av ett fristående centralorgan för den egentliga arbetslöshetspolitiken samt att Kungl. Maj:t måtte till nästa års riksdag inkomma med förslag i ämnet,

4) att riksdagen måtte avslå förslaget att i beredskapsstaten uppföra ett anslag å 40 milj. kr. till statliga och kommunala beredskapsarbeten, men i avbidan på den under punkt 3) begärda utredningen besluta att i beredskapsstaten — utöver de under punkt 1) upptagna 50 miljoner kronorna — uppföra ett anslag å 15 milj. kronor att ställas till arbetslöshetskommissionens förfogande,

dels två likalydande motioner (I: 335 och II: 481), vari hemställts, att riksdagen måtte begränsa det begärda bemyndigandet för Kungl. Maj:t att fastställa beredskapsstaten eller del därav att gälla till den 15 februari 1939,

dels ock två likalydande motioner (I: 336 och II: 480), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande riktlinjerna för arbetslöshetspolitikens planläggning och organisation med särskild hänsyn till de förhållanden, som aktualiserats genom uppställandet av en särskild beredskapsstat.

Riksdagen vill till en början beröra frågan om det i föreliggande proposition med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 ingående investeringsprogrammet och särskilt omfattningen av de ifrågasatta av konjunkturpolitiska skäl motiverade kapitalinvesteringarna. Riksdagen måste i likhet med departementschefen och vissa motionärer finna åtskilliga svårigheter föreligga därutinnan, att de i föreliggande beredskapsstat upptagna förskottsanslagen i ett flertal fall hava samma ändamålsbeteckning som anslag, upptagna å det föreliggande förslaget till riksstat. Emellertid anser sig riksdagen kunna utgå från att Kungl. Maj:t, då det gäller ordnandet av sådana arbeten, som äro avsedda att utföras med anlitande av medel å beredskapsstat, men som eljest skolat senare bestridas av å den ordinarie budgeten upptagna anslag söker vidtaga sådana anordningar, att icke praktiska olägenheter uppkomma. I anledning av vad departementschefen anfört rörande svårigheterna att på lämpligt sätt ordna arbeten under förutsättning av en mindre allmän arbetslöshet vill riksdagen understryka vikten av att i största möjliga utsträckning investeringsprogrammets genomförande sker med hänsyn tagen till icke blott rådande läge på arbetsmarknaden, utan även de lokala förhållandena å de orter, där arbetslösheten uppträder, utan att dock hava erhållit en mera allmän spridning. Riksdagen förutsätter härvid, att vid en mera lokalt begränsad arbetslöshet de för arbetslöshetens bekämpande å den ordinarie budgeten till förfogande ställda medlen i första hand komma till användning.

I avseende å omfattningen av beredskapsbudgeten håller riksdagen före, att en ganska vid ram bör förefinnas, för att Kungl. Maj:t skall kunna med hänsyn till arbetslöshetens art och lokala fördelning kunna vidtaga de åt-

gärder, som i varje särskilt fall må visa sig lämpliga för vinnande av det med åtgärderna närmast avsedda syftet. Med hänsyn härtill har riksdagen icke ansett någon allmän begränsning i det framlagda programmet böra ske. Riksdagen vill emellertid uttala den förhoppningen, att arbeten i större omfattning icke skola i konjunkturutjämnande syfte behöva igångsättas under den tid, som förlöper, intill dess riksdagen kan bliva i tillfälle att till prövning upptaga frågan om vad som må kunna göras för att motverka följderna av en inträdande kris. I anslutning till vad som i vissa motioner framhållits vill riksdagen emellertid hava uttalat den uppfattningen att — om en begränsning i fråga om dispositionsrätten av de å beredskapsstaten upptagna förskottsanslagen ej av antydda skäl synes böra ifrågakomma — framläggandet av den tilläggsstat till riksstaten för det år beredskapsstaten avser torde böra ske så tidigt under riksdagen, att riksdagen snarast möjligt beredes tillfälle att pröva de åtgärder, som av en rådande kris påkallas och för vilka anslag å tilläggsstat måste beviljas. Detta lär kunna ske omkring den 15 februari eller vid den tidpunkt, som motionsvis föreslagits såsom gräns för beredskapsstatens giltighetstid. På detta sätt får riksdagen möjlighet att icke blott erhålla uppgift om de åtgärder, som av Kungl. Maj:t vidtagits genom anvisningar å beredskapsstaten, utan även att pröva omfattningen av den fortsatta verksamheten för krisens utjämnande. Genom en sådan åtgärd torde också det praktiska syftet med det i motionen I: 335 framställda yrkandet rörande en tidsbegränsning av ifrågasatta bemyndigandet bliva i huvudsak tillgodosett.

På grund av vad som framhållits särskilt i avseende å formerna för användningen av anslagen till statliga och kommunala beredskapsarbeten vill riksdagen uttala, att dessa anslag böra få disponeras enligt den praxis, som hittills utvecklats sig. Särskilt bör uppmärksammas, att de statliga åtgärderna icke försvaga exportnäringens konkurrensförmåga eller försvåra jordbrukets möjligheter att erhålla arbetskraft.

Riksdagen övergår härefter till frågan om de budgettekniska anordningar, som av departementschefen föreslagits för genomförande av det framlagda förslaget om en beredskapsstat. Även om riksdagen icke bortser från att vid tillämpningen och speciellt vid upprättandet av de särskilda förskottsstater, som avsetts skola komma till stånd, svårigheter kunna komma att visa sig, vill dock riksdagen betona, att det nu är fråga om ett försök att på ett annat och mera fullständigt sätt, än som vid 1933 års kris var möjligt, skapa enhetlighet och åstadkomma mera fasta normer på åtskilliga betydelsefulla områden, vilka icke tidigare varit föremål för reglering. Det torde under sådana förhållanden icke låta sig göra att i förväg fullt ut bedöma, huru de budgettekniska anordningarna lämpligen böra i detalj utformas, och säkerligen kunna härvid skilda synpunkter göras gällande. Riksdagen har emellertid vid ett ingående övervägande av detta spörsmål icke funnit skäl föreligga att frånga de synpunkter, som av departementschefen blivit anförda i frågan. Givetvis förutsätter riksdagen härvid, att, då erfarenhet vunnits rörande det budgetmässiga utformandet av beredskapsstaten och vad

därmed äger samband, vissa jämkningar i vad som nu föreslagits kunna komma att påkallas av såväl mera formella som rent praktiska skäl. Riksdagen anser sig alltså nu böra ansluta sig till departementschefens synpunkter, i följd varav riksdagen uppställer beredskapsstaten beträffande utgiftssidan i huvudsak efter förebild av riksstaten och utgår från att å tilläggsstat framdeles begäres täckning för de medelsanvisningar, som av Kungl. Maj:t kunna behöva göras från anslagen å beredskapsstat. Även i avseende å anslags-, anvisnings- och redovisningsförfarandet vill riksdagen ansluta sig till vad departementschefen anfört.

Riksdagen har uppmärksammat, att Kungl. Maj:t genom det framlagda förslaget sökt bereda riksdagen tillfälle att i möjligaste mån pröva de ändamål, för vilka å beredskapsstaten upptagits särskilda förskottsanslag. Riksdagen har också i detalj ingått i granskning av de utav Kungl. Maj:t gjorda anslagsäskandena, vilket närmare framgår av efterföljande utlåtanden.

I anledning av vissa motionsvis gjorda yrkanden och förslag anser sig riksdagen slutligen böra anföra följande.

I motionerna I: 334 och II: 479 har föreslagits, att riksdagen vid uppställandet av föreskrifter för beredskapsstatens användning måtte uttala sig för fastställande av vissa grunder, enligt vilka igångsättande av arbeten med anlåtande av anslag å beredskapsstat borde ske, samt bland annat ifrågasatts, att yttranden skulle inhämtas av vissa särskilt angivna myndigheter och organ, verksamma på arbetsmarknadens och näringslivets områden. I anledning härav vill riksdagen framhålla, att riksdagen givetvis utgår från att de frågor, som beröra igångsättande av här avsedda arbeten, bliva i vederbörlig ordning förberedda. Anledning synes sålunda saknas att från riksdagens sida lämna några närmare direktiv beträffande remissförfarandet, något som knappast skulle stå i god överensstämmelse med hittills tillämpad praxis och som för övrigt i vissa hänseenden torde vara ägnat att medföra med hänsyn till det ändamål, det här gäller att tillgodose, ej alltid önskvärda konsekvenser.

I samma motioner har yrkats på skyndsamt utredning angående inrättande av ett fristående centralorgan för den egentliga arbetslöshetspolitiken. Då riksdagen utgår från att Kungl. Maj:t upptager till övervägande spörsmålet om ordnandet i lämpliga former av behandlingen av sådana ärenden, som kräva en mera enhetlig handläggning, har riksdagen, som icke känt sig övertygad om behovet av ett fristående organ för detta ändamål, icke ansett sig böra göra framställning i enlighet med det motionsvis nu framförda kravet.

Vidkommande åter det i motionerna I: 336 och II: 480 upptagna yrkandet om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om skyndsamt utredning rörande riktlinjerna för arbetslöshetspolitikens planläggning och organisation med särskild hänsyn till de förhållanden, som aktualiserats genom uppställandet av beredskapsstaten, finner sig riksdagen böra betona, att åtskilliga nya spörsmål inom arbetslöshetspolitiken uppkommit i och med förslaget om en särskild beredskapsstat. Då riksdagen emellertid anser, att de nu arbetande 1937 års arbetslöshetsakkunniga vid fullgörandet av sitt uppdrag icke

torde kunna undgå att till prövning upptaga även förevarande spörsmål, finner sig riksdagen ej böra nu göra någon framställning i ämnet till Kungl. Maj:t.

Riksdagen vill slutligen erinra om att vederbörande departementschef vid behandlingen av framställningen om förskottsanslag å beredskapsstat såsom bidrag till vägarbeten framhållit, att han utgått från den förutsättningen att vägarbeten i regel skulle utföras i vanlig ordning med statsbidrag av den storlek, som med hänsyn till omständigheterna kan finnas påkallad. Riksdagen har redan i detta sammanhang velat understryka departementschefens sålunda gjorda uttalande och utgår följaktligen från att ifrågasatta vägarbeten komma till utförande i den ordning, som hittills varit bruklig. I övrigt kommer riksdagen att beträffande vägarbetena senare uttala sig och i samband därmed behandla vissa motionsvis gjorda yrkanden.

I anslutning till de synpunkter, som sålunda anförts, kommer riksdagen att i särskilda härefter följande skrivelser för varje departement (med undantag för jordbruksdepartementet, som behandlas i annat sammanhang) ävensom för affärsverkens vidkommande behandla de av Kungl. Maj:t å beredskapsstat begärda anslagen samt skall framdeles upptaga frågan om ifrågasatta avskrivningar beträffande förskottsanslagen å beredskapsstat. Sedan samtliga av Kungl. Maj:t eller i motioner begärda anslag blivit av riksdagen behandlade, kommer riksdagen att fastställa beredskapsstat för budgetåret 1938/39.

Det av Kungl. Maj:t begärda bemyndigandet att sätta beredskapsstaten eller viss del därav i tillämpning samt att ställa medel till vederbörande myndigheters förfogande lämnas i detta sammanhang.

Riksdagen får anmäla, att riksdagen *dels* beslutit att en beredskapsstat för budgetåret 1938/39 skall upprättas i enlighet med de allmänna riktlinjer, som av chefen för finansdepartementet i statsrådsprotokollet den 31 mars 1938 angivits, dock med beaktande av de synpunkter, som här ovan blivit av riksdagen anförda, samt att å denna beredskapsstat skola uppföras de förskottsanslag, som av riksdagen anvisas; *dels ock* bemyndigat Kungl. Maj:t att, om så till följd av en väsentlig försämring av konjunkturläget inom landet eller inom vissa näringsområden prövas erforderligt, fastställa beredskapsstaten eller viss del därav att lända till efterrättelse såsom förskottsstat samt att ställa å förskottsstaten upptagna anslag till vederbörande myndigheters förfogande.

Stockholm den 10 juni 1938.

Med undersåtlig vörndnad.
